

KONTRIBUTE PËR STRATEGJINË E TEKNOLOGJISË SË INFORMACIONIT (TI) TË SISTEMIT SHQIPTAR TË DREJTËSISË

DRAFT

Jacques BÜHLER dhe Harold ÉPINEUSE
(ekspertë të CEPEJ)

Forcimi i Efijçencës së Sistemit të Drejtësisë në Shqipëri (SEJ II)
Program i Përbashkët midis Bashkimit Evropian dhe Këshillit të Evropës

Funded
by the European Union
and the Council of Europe

Implemented
by the Council of Europe

Draft i rishikuar më 20 korrik 2018 pas takimeve të mbajtura nga ekspertët ndërkombëtarë të CEPEJ më 04-05 Korrik 2018

Opinionet e shprehura në këtë botim janë përgjegjësi e autorëve dhe nuk pasqyrojnë domosdoshmërisht politikën zyrtare të Këshillit të Evropës.

Të gjitha të drejtat janë të rezervuara. Asnjë pjesë e këtij botimi nuk mund të përkthehet, riprodhohet apo përcohet në asnjë formë apo më asnjë mjet, qoftë elektronik (CD-Rom, Internet etj) ose mekanik, përfshi fotokopjimin, regjistrimin ose sistemet e ruajtjes dhe nxjerrjes së informacionit, pa miratimin paraprak me shkrim nga drejtoria e Komunikimeve (F-67075 Strasbourg Cedex ose publishing.coe.int).

Versioni shqip u publikua në kuadër të programit të përbashkët të Bashkimit Evropian dhe Këshillit të Evropës "Forcimi i Eficences së Sistemit të Drejtësisë në Shqipëri (SEJ II)".

©Këshilli i Evropës, Nëntor 2018

HYRJE

Bashkekzistenca e sistemeve të ndryshme të TI-së në sektorin e drejtësisë në Shqipëri është parë si një pengesë e rëndësishme për efikasitetin dhe cilësinë e shërbimit që u ofrohet qytetarëve, si dhe si një kufizim në respektimin e nenit 6 të KEDNj-së¹ për garantimin e plotë të së drejtës për një gjykim të drejtë. Përdorimi i duhur i sistemeve TI ndihmon edhe në arritjen e një menaxhimi eficient brendapërbrenda autoriteteve të drejtësisë dhe për garantimin e miradministrimit të drejtësisë për të gjithë. Megjithatë, është shumë e rëndësishme të hartohet një Strategji Kombëtare për TI-në si një shtysë për modernizimin e të gjitha gjykatave, prokurorive dhe njësive profesionale të përfshira në gjykimin e çështjeve për të përfutur plotësisht dhe në mënyrë të vazhdueshme nga vënia në dispozicion dhe përdorimi i mjeteve TI brenda gjyqësorit.

Një strategji e tillë duhet të përpiqet të prezantojë një vizion të qartë dhe të shëndoshë të objektivave dhe qëllimeve të përgjithshme, si dhe të hapave të ndryshëm që kërkohen për zbatimin e saj brenda një afati të caktuar. E ardhmja do të përcaktohet në bazë të nevojave kryesore të qytetarëve dhe përdoruesve të institucioneve të drejtësisë, duke përfshirë këtu edhe punonjësit profesionistë të gjykatave. Është thelbësore të nxitet tek ta besimi në ndryshimet e iniciuara nga vendimmarrësit dhe t'u prezantohen instrumentet e teknologjisë së informacionit si një kontribut për një të ardhme më të mirë për çdo lloj përdoruesi.

Kjo strategji duhet të hartohet dhe të mbështetet në nivelin më të lartë politik, duke garantuar pjesëmarrjen efikase të çdo grupi përdoruesish, të cilët duhet të jenë 'ambasadorët' proaktivë të këtij plani gjatë fazës së zbatimit të tij.

Është përgjegjësi e vendimmarrësve të nivelit më të lartë të garantojnë një zbatim efikas dhe jo e teknikienëve apo punonjësve të projektit, të cilët do të kenë gjithsesi një rol të rëndësishëm në ekipet dhe komisionet e ndryshme që do të ngrihen gjatë hartimit, zbatimit dhe vlerësimit të strategjisë.

Kohëzgjatja mesatare e strategjive është katër-pesë vjet: parashikimi i një periudhe më të shkurtër mund të ndikojë tek zbatimi efikas i saj; parashikimi i një periudhe më të gjatë mund të ishte i pranueshëm, por kjo do të kërkonte monitorim dhe rishikim sistematik dhe të ndërmjetëm për përditësime që mund të jenë të nevojshme (gjë që kërkon edhe ngritjen e një mekanizmi përditësues), duke qenë se teknologjia ndryshon shumë shpejt.

1 KEDNj = Konventa Evropiane e të Drejtave të Njeriut.

Ky dokument ka për qëllim të ofrojë një listë të çështjeve që duhen adresuar nga një strategji TI dhe që janë identifikuar mes përvojave evropiane në këtë fushë në kuadrin e Udhëzimeve të CEPEJ për Drejtësinë në Fushën Kibernetike² dhe punës së Grupit të Punës së CEPEJ për Cilësinë e Drejtësisë (GT-QUAL), e cila po adreson udhëzimet e përbashkëta për të mbështetur në radhë të parë përgatitjen e strategjive në kuadër të TI-së në të gjitha vendet evropiane dhe, së dyti, për nismat në lidhje me sistemet e ndryshme të menaxhimit të çështjeve. Ky dokument është hartuar në mënyrë të pavarur dhe duke iu përshtatur specifikisht kontekstit shqiptar dhe nevojave të sistemit shqiptar, por do të forcohet përmes punës së bërë paralelisht nga GT-QUAL.

Hartimi dhe përmbajtja e strategjive janë e drejtë e autoriteteve kombëtare të një vendi, por ka parametra që vlejné për çdo strategji. Hartimi i një strategjie TI për sistemin e drejtësisë përbën një kuadër thelbësor për çdo vend për të garantuar përdorimin efiçent të teknologjive të informacionit me të gjithë potencialin e tyre dhe veçanërisht sistemet e menaxhimit të çështjeve.

Sipas sugjerimeve të mëposhtme, rekomandohet fort që të vazhdohet me punën përgatitore paraprake për hartimin e një strategjie të konsoliduar dhe me një objekt të përcaktuar qartë, duke filluar me:

a) **Kryerjen e një vlerësimi të qartë të situatës aktuale në lidhje me TI-në në nivel kombëtar** (mjetet ekzistuese sipas moshës dhe aspektit teknik; vlerësimi i përdorimit të mjeteve ekzistuese të teknologjisë së informacionit nga aktorë të ndryshëm, si dhe analizimi i praktikave që përdoren aktualisht nga të gjithë përdoruesit me ose pa mjete; kuadri rregullator dhe politikat si në fushën e sigurisë kibernetike, ashtu edhe të mbrojtjes së të dhënave dhe modeleve procedurale).

b) **Rrahjen e mendimeve dhe ideve në lidhje me vizionin tuaj të sistemit të drejtësisë për të ardhmen.** Çfarë do të donit të ndodhte? Çfarë mendoni se do t'u pëlqente aktorëve të tjerë? Apo çfarë nuk do t'u pëlqente të ndodhte kur bëhet fjalë për përdorimin e TI-së? Përpiquni të arrini një vizion të përbashkët për themelet mbi të cilat do të ndërtoni strategjinë.

c) **Nxjerrjen e mësimave nga e kaluara:** bëni një analizë të sinqertë të përpjekjeve të mëparshme për modernizimin e sistemit të drejtësisë me ose pa TI. Çfarë shkoi mirë dhe çfarë jo? Pse? Çfarë pengesash ka pasur dhe çfarë gabimesh janë bërë që mund të ishin shmangur? Për të identifikuar çfarë hapash kanë shkuar mirë dhe çfarë hapash kanë shkuar keq në metodologjinë tuaj të zbatimit mund të ndihmojnë ndjeshëm Udhëzimet dhe lista e kontrollit e CEPEJ për Drejtësinë Kibernetike.

2 Udhëzimet e CEPEJ për mënyrën se si duhet nxitur ndryshimi drejt Drejtësisë Kibernetike: <https://rm.coe.int/16807482de>

d) **Imagjinimin se si të mbushen boshllëqet:** çfarë hapash duhen marrë dhe çfarë pengesash duhen kapërcyer në procesin e ndryshimit nga situata ekzistuese në një situatë ideale?

e) **Planifikimin, pastaj zbatimin.** Cila duhet të jetë radha e punës dhe çfarë pengesash duhen kapërcyer? Sa kohë duhet të zgjasë i gjithë procesi? Çfarë kostosh të drejtpërdrejta dhe jo të drejtpërdrejta duhen pasur parasysh? Parashikoni (por pa i nënvlerësuar) edhe kostot specifike për menaxhimin e ndryshimit.

f) **Hartimin e strategjisë duke adresuar pikat e ndryshme më poshtë në dy dokumente;** në një dokument të shkurtër, i cili nuk duhet ndryshuar deri në fund të afatit kohor; në një tjetër dokument të gjatë me mundësinë e bërjes së ndryshimeve apo përshtatjeve me kalimin e kohës përmes aplikimit të një mekanizmi rishikimi dhe përditësimi. Bëjeni publik dokumentin e parë dhe mobilizojini njerëzit rreth vizionit tuaj. Dokumentin tjetër mbajeni për vete për të vlerësuar hapat e ndërmarra gjatë kohës që jeni në drejtim gjatë zbatimit të strategjisë; vlerësoni çfarë ndodh në praktikë duke e krahasuar me atë çka presupozohej të ndodhte. Bëni edhe një rivlerësim të hapave që planifikohet të ndërmerren (s duhet t'i ktheheni planit që kishit bërë apo duhet të devijoni e të bëni diçka tjetër) duke u nisur nga dokumenti i parë.

1. Objekti dhe fusha e aktivitetit të Strategjisë TI të drejtësisë shqiptare

1.1. Objekti i strategjisë

Strategjia ka për qëllim të bëjë një përshkrim të qartë dhe gjithëpërfshirës të mënyrës se si do ta ndihmojë teknologjia e informacionit sistemin e drejtësisë për t'i kryer funksionet e veta, duke dhënë zgjidhje që mbështesin punën e çdo profesionisti të përfshirë në sistem dhe që lehtësojnë transmetimin e informacioneve që ndihmojnë në gjykimin e çështjeve të paraqitura në gjykatë.

Strategjia duhet të ketë si pikësynim arritjen e një situatë ideale për funksionimin e sistemit të drejtësisë brenda një afati të caktuar kohe. Për arritjen e situatës ideale të paraqitur në strategji duhet të mobilizohen gradualisht një sërë zgjidhjesh dhe mënyrash.

1.2. Fusha e aktivitetit

- a) Gjykatat civile, gjykatat penale, gjykatat administrative, gjykatat e specializuara (gjykatat e krimeve të rënda dhe krimit të organizuar, etj.)
- b) Gjykatat e shkallës së parë dhe gjykatat e shkallës së dytë, Gjykata e Lartë, Gjykata Kushtetuese

- c) Ministria e Drejtësisë (shërbimi i gjykatave)
- d) Këshilli i Lartë Gjyqësor
- e) Prokuroritë

Profesionistët e tjerë si avokatët, ekspertët apo përmbauesit nuk janë përfitues të drejtpërdrejtë të strategjisë së TI-së, ndonëse modernizimi i funksionimit të gjykatave mund të ndikojë edhe në praktikën e tyre profesionale. Në strategji duhet të planifikohet edhe përfshirja e tyre në projekte konkrete të teknologjisë së informacionit që mund të jenë me interes për ta.

2. Rezultatet e Pritshme të Sistemeve TI (duke u bazuar tek nevojat)

2.1. Menaxhimi eficient i gjykatave dhe prokurorive

Zbatimi i zgjidhjeve TI në Strategji do të çojë në metoda të reja pune, të cilat do të ofrojnë informacion të saktë, të besueshëm dhe në kohë reale në mbështetje të menaxhimit eficient të njësive profesionale përmes: përmirësimit dhe thjeshtimit të menaxhimit të çështjeve, krijimit të mënyrave dhe mjeteve të lehta në përdorim për gjykimin e çështjeve, kalendarëve të modifikueshëm të detyrave dhe aktiviteteve, ofrimit të vizualizimit të çështjeve në pritje të gjykimit dhe çështjeve të prapambetura, ndarjes së çështjeve për gjykim sipas rregullave të programueshme, etj.

2.2. Lehtësimi i aksesit në drejtësi – Komunikim eficient mes palëve, avokatëve dhe gjykatave, si dhe me prokuroritë

Shkëmbimi i informacionit është shumë i rëndësishëm për profesionistët e përfshirë në çështje gjyqësore dhe palët presin shumë cilësi dhe efikasitet në shkëmbimin e këtyre informacioneve. Strategjia duhet të ketë si synim lehtësimin e këtij shkëmbimi informacioni dhe garantimin në të njëjtën kohë të standardeve të larta sa i përket integritetit dhe sigurisë së informacionit.

2.3. Zgjidhja efiçente e çështjeve

Të pasurit e një aksesit të lehtë dhe të plotë në çdo lloj informacioni të nevojshëm në gjykimin e një çështjeje çon në vendime më cilësore dhe në kontrollimin më të mirë të kohës së kushtuar një çështjeje.

2.4. Zbatimi eficient i vendimeve

Përgjegjësia e gjykatës nuk mbaron me dhënien e një vendimi palëve, të cilat presin që vendimi i marrë të sjellë rezultate konkrete në situatën e tyre. Mjetet TI që do të përfshihen në strategji duhet të monitorojnë statusin e vendimeve sa i përket zbatimit të tyre me qëllim informimin e palëve dhe llogaritjen e vonesave të mundshme, si dhe të monitorojnë nëse respektohet neni 6 i KEDNJ-së.

2.5. Përmirësimi i sigurisë ligjore

Shkëmbimi i informacioneve mes çdo gjykate në vend do t'i jepte më shumë mundësi si profesionistëve, ashtu edhe publikut, të mësonin më shumë se si vendosin gjyqtarët për çështje të ndryshme dhe do t'i jepte më shumë rëndësi precedentit. Përveç kësaj, përpunimi kompjuterik i informacioneve juridike bazuar në jurisprudencë do t'i ndihmonte palët të bënin një vlerësim të situatës së tyre për të vendosur nëse duan t'i drejtohen gjykatës apo ta zgjidhin një mosmarrëveshje të tyre përmes ADR-së³ (nëse jo me ODR⁴).

2.6. Mbrojtja e të dhënave

Autoritetet publike duhet t'u ofrojnë standarde të larta të gjitha palëve, përfshirë edhe profesionistët e ligjit, sa i përket mbrojtjes së të dhënave, në përputhje me Konventën e Këshillit të Evropës për Mbrojtjen e të Dhënave⁵ që do të aplikojë strategjia.

2.7. Lehtësimi i mbikëqyrjes së gjykatave dhe prokurorive

Përmes zgjidhjeve TI për mbledhjen e informacioneve rreth funksionimit të gjykatave dhe për prodhimin e statistikave për qëllime të brendshme dhe të jashtme mund të rritet edhe llogaridhënia.

2.8. Garantimi i transparencës dhe kontributi në luftën kundër korrupsionit

Gjurmueshmëria e informacioneve dhe komunikimeve mundësuar nga sistemet TI ndihmon për të monitoruar nëse respektohen rregullat procedurale dhe detyrat profesionale nga profesionistët dhe mund të ofrojë prova për kundërvajtje disiplinore apo vepra penale të kryera në kontekstin e gjykatës.

3 ADR = Zgjidhja e Mosmarrëveshjeve në mënyrë Alternative.

4 ODR = Zgjidhja e Mosmarrëveshjeve Online.

5 Konventa e Këshillit të Evropës për Mbrojtjen e të Dhënave https://search.coe.int/cm/Pages/result_details.aspx?ObjectId=09000016807c65bf

2.9. Përmirësimi i marrëdhënieve me median (aksesueshmëria, zëdhënësit, sinjalizuesit/watchdogs)

Teknologjitë e Informacionit mund të forcojnë politikat e komunikimit dhe llogaridhënies së gjykatave, duke i përmirësuar ato në përshtatje me nivelin e informimit të qytetarëve sot, d.m.th. përmes faqeve ndëraktive dhe rrjeteve të përzgjedhura sociale.

2.10. Ofrimi i një sistemi të parashikueshëm në një shkallë të arsyeshme

Me vënien në dispozicion të profesionistëve dhe të publikut të rezultateve të instrumenteve për informim, sistemi i drejtësisë jep prova dhe merr përgjegjësi për një përdorim më të parashikueshëm të tij në përputhje me parimet e KEDNJ-së për aksesin në drejtësi dhe për mbrojtjen e gjykitimit të drejtë.

PËRCAKTIMI I KRITEREVE PËR VENDOSJEN E PRIORITETEVE NË INVESTIM	
KRITERET E PËRDORIMIT (1=i ulët; 2=mesatar; 3=i lartë)	KRITERET E KOSTOVE (1=i ulët; 2=mesatar; 3=i lartë)
Sa është numri përfundimtar i përdoruesve që prek mjeti i parashikuar TI?	A do të çojë mjeti i parashikuar TI në rritje apo ulje të burimeve (kosto/investime)?
Sa është numri mesatar i përdorimeve në ditë me mjetin e parashikuar TI?	A do të çojë mjeti i parashikuar TI në rritje të efikasitetit (në menaxhimin e kohës) për gjykatat, shërbimet mbështetëse (TI), infrastrukturën (arkivën)?
Sa ndikon mjeti TI në zgjidhjen e çështjeve?	Sa kohë duhet që mjeti i parashikuar TI të na kthejë mbrapsht investimin e bërë?
Çfarë ndikimi ka mjeti TI në zbatimin e legjislacionit dhe të reformës në drejtësi?	
Çfarë ndikimi ka mjeti TI në imazhin dhe besimin tek sistemi i drejtësisë?	
Sa i pranueshëm është mjeti i parashikuar TI brendapërbrenda sistemit?	
Çfarë ndikimi do të ketë mjeti i parashikuar TI në nivel të brendshëm, në nivel të jashtëm dhe në të dyja nivelet bashkë?	
Çfarë ndikimi do të ketë mjeti i parashikuar TI në aksesin në drejtësi?	

Autoriteti përgjegjës për Strategjinë TI, para se të vendosë prioritetet, duhet të përkufizojë secilin prej kriterëve: prioritet i nivelit 'të ulët', 'mesatar' dhe i nivelit 'të lartë'. Për shembull, për kriterin e parë (numri përfundimtar i përdoruesve të një mjeti TI): sipas përvojave evropiane, prioriteti 'i ulët' mund të përkojë me një përqindje prej më pak se 50% të përdoruesve brendapërbrenda autoriteteve të drejtësisë, 'mesatar': më shumë se 50% të përdoruesve brendapërbrenda autoriteteve të drejtësisë; prioriteti konsiderohet 'i lartë' në rastet kur mjetet e parashikuara do të përdoren nga të gjithë/nga shumica e përdoruesve brendapërbrenda autoriteteve të drejtësisë dhe nga publiku jashtë gjykatës (përmes internetit).

3. Aplikimi i një sistemi TI për drejtësinë shqiptare

Për t'iu përgjigjur një nevoje specifike, është e rëndësishme të krijohen mjete specifike TI, por kjo do të varet nga niveli i prioritetit politik që i jepet çdo projekti. Strategjia duhet të përcaktojë qartë çfarë prioriteti ka secila zgjedhje, si më poshtë:

** përbën qartësisht prioritet politik*

*** mund të jetë prioritet politik*

**** nuk përbën prioritet politik*

3.1. Aplikacionet kompjuterike strategjike

- a) Office suite *
- b) Aplikacioni i emailit *
- c) Sistemi i menaxhimit të çështjeve për gjykatat dhe prokuroritë *
- d) Baza e të dhënave të legjislacionit online e Ministrisë së Drejtësisë*
- e) Baza e të dhënave të jurisprudencës e Gjykatës së Lartë*
- f) Aplikacioni i financave ***
- g) Aplikacioni i burimeve njerëzore ***
- h) Sistemi i Menaxhimit të Dokumenteve *
- i) Rrjet me internet*
- j) Shërbimet online të drejtësisë (e-justice/justice 4.0)*
 - mes autoriteteve gjyqësore
 - mes palëve dhe autoriteteve gjyqësore

3.2. Aplikacionet kompjuterike jostrategjike

- a) Regjistrimet audio-video (nëse nuk janë të integruara në sistemin e menaxhimit të çështjeve) **
- b) Instrumentet statistikore (nëse nuk janë të integruara në sistemin e menaxhimit të çështjeve) ***
- c) Instrumentin e ndarjes së çështjeve (nëse nuk është i integruar në sistemin e menaxhimit të çështjeve) **
- d) Diktimi për kompjuterin ***
- e) Baza e të dhënave të bibliotekës ***
- f) Aplikacioni për rezervimin e sallave të gjyqimit ***
- g) Trajnim online me ndihmën e kompjuterit (e-learning) ***
- h) Intranet **
- i) Aplikacione të tjera të vogla kompjuterike ***

4. Parimet për programet kompjuterike (qëllimi: të ndihmojë aktorët e ndryshëm në kategorizimin e programeve ku duhet të investojnë)

4.1. Programet kompjuterike për burimet e hapura

Zgjidhjet për burimet e hapura janë më fleksibël për zhvillimet në të ardhmen dhe e lehtësojnë përgjithësisht ndërlidhjen me sisteme të tjera. Shumë shpesh, disa teknologji të Burimeve të Hapura janë të integruara në çdo shërbim IT të disponueshëm në bazën e shumë programeve kompjuterike (LINUX, etj.). Pyetja që duhet të marrë përgjigje në Strategji është shkalla e penetrimit të mjeteve të Burimeve të Hapura: a duhet të jenë të gjitha mjetet Burime të Hapura, duke përfshirë edhe mjetet e përdorura nga përdoruesit (për shembull LibreOffice⁶ dhe jo Word) apo duhet të jenë Burime të Hapura vetëm në bazë, sipas rastit.

Kostot e mjeteve OpenSource janë përgjithësisht më të ulëta sesa për programet e burimeve të mbyllura (nuk kanë kosto licencimi, vetëm kosto mirëmbajtjeje dhe/ose zhvillimi). Cilësia e programeve është përgjithësisht më e mirë sesa e programeve të mbyllura, për shkak se kodi i burimit të programeve është i dukshëm dhe mund

6 <https://www.libreoffice.org/>

të përmirësohet nga kushdo (duke iu referuar Rregullave të Liçencimit të Burimeve të Hapura, si p.sh.: GPL v3⁷).

4.2. Programet e burimeve të mbyllura

Disa zgjidhje janë më konkurruese, duke përdorur programe gjenerike të burimeve të mbyllura. Megjithatë, duhet të shtrohen shprehimisht dhe qartë çështjet e pronësisë së të dhënave dhe eksportimit të të dhënave, në mënyrë që të verifikohet nëse këto zgjidhje janë në të mirë të publikut.

Megjithatë, nëse organi përgjegjës për TI-në në gjyqësor vendos të përdorë programe burimesh të mbyllura, ai nuk do të ketë akses në kodin e burimit dhe do të jetë i varur nga pronari i programit për të vazhduar me përmirësimet e kërkuara. Pavarësisht kësaj, duhet parë nëse mund të shtohen funksionalitete apo opsione të tjera përmes ndërfaqeve specifike (API⁸).

Për shembull, Word-i është një produkt në zotërim të kompanisë Microsoft. Kostot e licencimit janë shumë të larta. Nga ana tjetër, ai është programi më i përhapur në botë për përpunimin e fjalës. Për këtë arsye, nuk është përgjithësisht e nevojshme të trajtohen punonjësit e rinj. Është ndryshe kur një institucion vendos të përdorë LibreOffice, trajnimi është i nevojshëm dhe gjeneron kosto.

4.3. Blerja e programeve

a) Parimi = programe standard

Shpesh mund të përdoren aplikacione standarde ose ekzistuese për mjete që përdoren edhe jashtë perimetrit të institucioneve të drejtësisë. Për shkak të kostove dhe kohës që nevojitet për zhvillime specifike, vlen të përdoren programe standard sa herë që është e mundur.

b) Përrjashtime = programe të krijuara nga vetë sistemi i drejtësisë

Për disa aplikacione shumë të rëndësishme strategjike (si sistemi i menaxhimit të çështjeve ose baza e të dhënave të jurisprudencës) që përdoren brendapërbrenda institucioneve të drejtësisë, mund të jetë me vlerë krijimi apo zhvillimi i mëtejshëm i këtyre lloje mjetes. Megjithatë, ato duhet të jenë përrjashtim.

7 GPL = General Public License (<https://www.gnu.org/licenses/gpl-3.0.en.html>).

8 API = application programming interface.

5. Standardet (shënim: mund të iniciohen projekte të vogla për të vendosur standarde për çdo pikë më poshtë)

5.1. Arkivimi

Duhet hartuar një politikë në lidhje me statusin, mirëmbajtjen dhe procesin e arkivave, duke marrë parasysh dixhitalizimin e informacionit që do të përshihet në strategji.

Për shembull, duhet të përcaktohet që më përpara:

- Kur dosja e një çështjeje duhet të dërgohet në arkivën elektronike (duke mos pasur pas kësaj mundësinë e dërgimit të asnjë dokumenti tjetër);
- Cilat dokumente specifike të dosjes duhet të arkivohen;
- Nëse do të ishte e mundur që të krijohet një arkivë e përkohshme, pa pasur mundësinë e ndryshimit të dokumenteve ekzistuese, por mundësinë e shtimit të dokumenteve të reja në dosje (për shembull, letrat mes një pale dhe gjykatës pas shpalljes së vendimit);
- Formati për arkivën elektronike afatgjatë (për shembull cili version i PDF/A është miratuar).

Strategjia duhet të përcaktojë vetëm rrugën, kurse detajet teknike duhet të përcaktohen në një dokument të veçantë dhe specifik.

5.2. Parimet ergonomike

Parimet e dizajnit duhet të përcaktohen para se të realizohet çdo mjet TI në kuadrin e strategjisë dhe duhet të orientojnë zhvillimet e ardhshme sipas standardeve më të mira ergonomike.

Është gjithashtu e rëndësishme të ketë edhe një lloj homogjenizimi mes ndërfaqeve të mjeteve të ndryshme për të thjeshtuar përdorimin e mjeteve të ndryshme dhe për të reduktuar trajnimet e nevojshme. Për këtë arsye, ndonjëherë mund të mos zgjidhet standardi më i ri apo standardi më i mirë ergonomik, por një standard ergonomik që i afrohet atij ekzistues dhe që njihet nga përdoruesit. Strategjia TI duhet të preçizojë qëllimin e organit përgjegjës për strategjinë në këtë fushë përmes hartimit të një dokumenti të veçantë dhe specifik, si 'Karta' e parimeve të dizajnit.

5.3. Firma elektronike

Firma elektronike është shpesh komplekse dhe e kushtueshme për t'u realizuar. Prandaj, duhen menduar edhe disa zgjidhje alternative për autentifikimin e dokumenteve dhe autorëve të tyre për përdorim të menjëhershëm dhe efikas nëse

nuk arrihet dot një sistem i përshtatshëm i firmës elektronike ose dixhitale në një afat të arsyeshëm.

Mund edhe të mendohet veçanërisht për ndonjë sistem të mëparshëm identifikimi elektronik ose dixhital që përdoret në platforma të tjera që mund të përdoret dhe të zgjerohet për qëllime të tjera nëse ekzistojnë garancitë për verifikimin e identitetit.

5.4. Shkëmbimi i dokumenteve (përputhshmëria e sistemeve)

Llojet e formateve të kërkuara të dokumenteve që duhet të prodhohen dhe pranohen nga sistemi duhet të përcaktohen që para se të prodhohet çfarëdolloj mjeti TI në kuadrin e strategjisë. Duhet të garantohet edhe shkëmbimi me sisteme të tjera jashtë perimetrit të drejtësisë.

5.5. Struktura e dokumenteve

Dokumentet ose dosjet e transmetuara elektronikisht mes avokatëve, palëve dhe autoriteteve të drejtësisë, apo edhe mes vetë autoriteteve gjyqësore (për shembull, nga prokuroria në gjykatë) nuk duhet të dërgohen vetëm në formatin e përcaktuar. Ajo çka gjithashtu ndihmon është edhe që metadatat e dosjeve specifike (si emri dhe adresa e palëve të përfshira në gjykim dhe e autoriteteve) t'i transmetohen marrësit elektronikisht. Më pas, sistemi duhet të bëjë të mundur që metadatat të mos rifuten sërish në sistem, qoftë edhe pjesërisht. Metoda më e përdorur për këtë është strukturimi i dosjeve me XML-tags⁹.

5.6. Çertifikimi i dokumenteve

Dokumentet që dalin nga gjykata mund të duhet të certifikohen. Strategjia duhet të përcaktojë shkallën e nevojës për certifikim, si dhe parimet përkatëse të certifikimit (në të gjitha rastet ose me kërkesë) që ofron siguri, por që nuk cenon funksionimin e shpejtë të gjykatës.

5.7. Indeksimi i vendimeve gjyqësore

Strategjia duhet të përcaktojë standardin për ofrimin e një nomenklature unike për identifikimin e vendimeve gjyqësore në shkallë vendi në përputhje me standardin evropian të ECLI¹⁰.

Pjesa detyruese e standardit të ECLI-së të BE-së konsiston vetëm në metadata formale në lidhje me çështjet (kodi i vendit, numri i dosjes, data e vendimit, etj).

9 Shih për shembull Skemën- XML krijuar nga Gjykata e Lartë e Zvicrës, e cila quhet CHJusML: <http://www.datafactory.ch/chjusml/>. Teksti është në gjermanisht, kurse skema në anglisht.

10 ECLI = European Case Law Identifier (Identifikuesi i Jurisprudencës Evropiane) : https://e-justice.europa.eu/content_european_case_law_identifier_ecli-175-en.do?init=true

Pjesa fakultative përmban mundësinë e indeksimit të vendimeve gjyqësore me fjalë kyçe¹¹. Është interesante edhe për gjyqtarët dhe përdoruesit e gjykatave (sidomos për avokatët) që të kenë mundësi të gjejnë praktika të mëparshme në lidhje me nene specifike të legjisllacionit vendas¹².

Më pas, Strategjia TI duhet të përcaktojë:

- Çfarë lloje metadatash (vetëm formale apo edhe fjalë kyçe dhe nene të ligjeve) duhet të vendosen për çdo vendim;
- Si duhet të vendosen metadatat: duke i nxjerrë automatikisht nga të dhënat formale të sistemit të menaxhimit të çështjeve, apo duke i nxjerrë në mënyrë intelektuale apo automatike (me ndihmën e një instrumenti specifik TI) fjalët kyçe ose nenet e ligjeve.

5.8. Mbrojtja e të dhënave

Është mirë ta hartoni me shkrim politikën tuaj të mbrojtjes së të dhënave për të adresuar specifikisht fushën e drejtësisë dhe për ta bërë atë të aksesueshme për këdo që mund t'i interesojë të mësojë rreth mekanizmave të zgjidhjes së çështjeve në këtë fushë dhe autoriteteve përgjegjëse.

6. Arkitektura TI

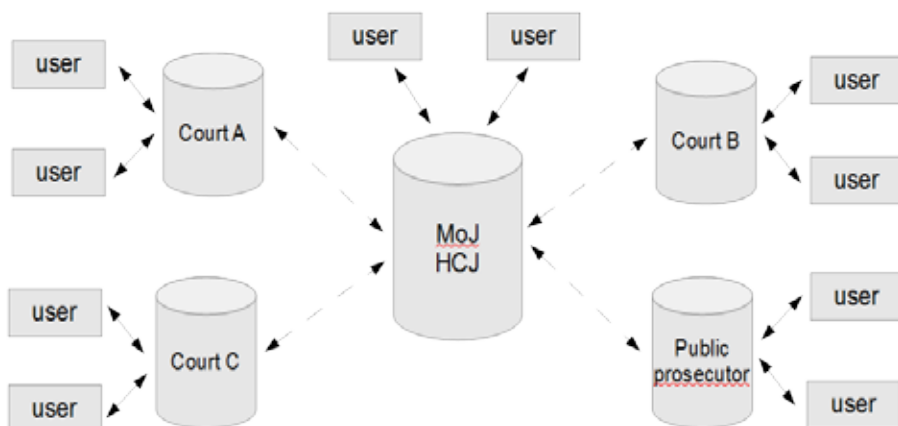
Arkitektura TI përbëhet nga dy komponentë: pajisjet (*hardware*) dhe programet (*software*). Këtu, do të merremi vetëm me pajisjet, të cilat janë pjesë e rrjeteve kompjuterike, serverëve dhe klientëve.

11 Shih për shembull: <http://eurovoc.europa.eu/drupal/?q=node>

12 Shih për shembull indeksimin sipas neneve të KEDNJ-së në bazën e të dhënave të Këshillit të Evropës: [https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22documentcollectionid2%22:\[%22GRANDCHAMBER%22,%22CHAMBER%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22documentcollectionid2%22:[%22GRANDCHAMBER%22,%22CHAMBER%22]})

Në terma shumë të përgjithshëm, për arkitekturën e pajisjeve ekzistojnë këto variante kryesore:

1) Variant : " Totally decentralized "

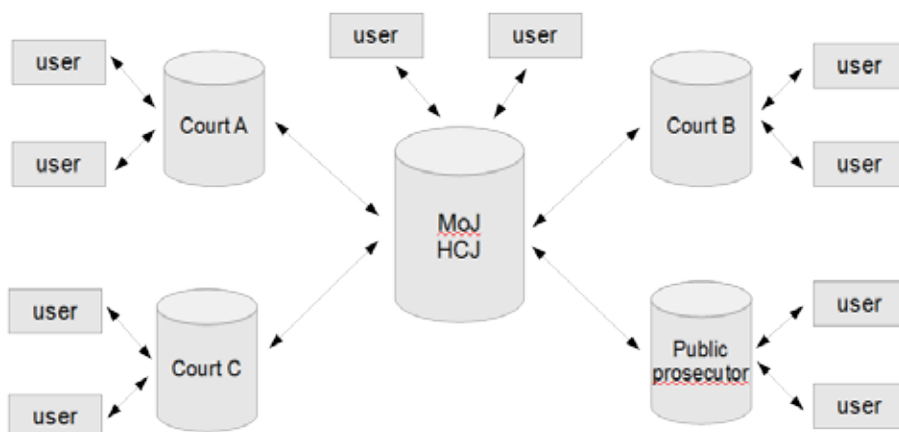

Në rastin e këtij varianti, çdo autoritet gjyqësor (gjykatë ose prokurori, këtej e tutje "ent i decentralizuar") ka qendrën e vet kompjuterike dhe i administron vetë aplikacionet dhe të dhënat. Versionet e reja të aplikacioneve vihen në dispozicion nga autoriteti qendror (ministra ose organi përgjegjës për sistemet TI të autoriteteve gjyqësore). Të dhënat i transmetohen autoritetit qendror në mënyrë sistematike.

E mira e kësaj zgjidhjeve qëndron te shkalla e lartë e autonomisë që gëzojnë entet e decentralizuara gjyqësore sa i përket menaxhimit të sistemeve TI dhe tek fakti që performanca e rrjetit TI nuk varet nga autoriteti qendror dhe entet e decentralizuara.

Megjithatë, ekziston njëkohësisht edhe risku që disa nga entet e decentralizuara të jenë të ngadalta në instalimin e versioneve të reja të aplikacioneve, të mos i ruajnë si duhet të dhënat apo të mos ia transmetojnë të dhënat autoritetit qendror. Ekziston edhe risku i pabarazive mes enteve të decentralizuara dhe i menaxhimit kompleks për autoritetin qendror.

2) Variant : " Partially decentralized "

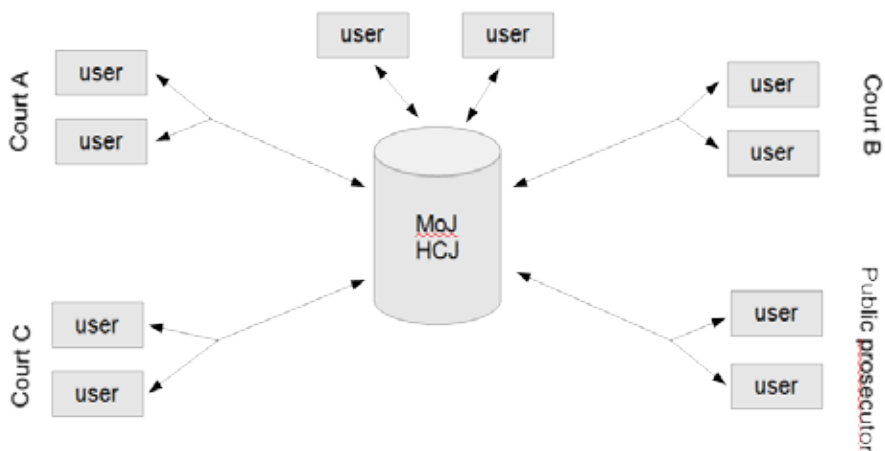
Me këtë variant, aplikacionet administrohen në nivel lokal dhe të dhënat ruhen lokalisht në entet e decentralizuara. Megjithatë, autoriteti qendror (ministra ose organi përgjegjës për sistemet TI të autoriteteve gjyqësore) i administron versionet e aplikacioneve në distancë dhe i ruan vetë të dhënat (sërish në distancë).

E mira e kësaj zgjidhjeje qëndron tek varësia vetëm nga performanca e rrjetit TI mes autoritetit qendror dhe enteve të decentralizuara. Kjo u jep mundësi veçanërisht enteve të decentralizuara të punojnë me aplikacionet, pasi ato instalohen në nivel lokal.

Nuk ekziston as risku i enteve të decentralizuara që të jenë të ngadalta në instalimin e versioneve të reja të aplikacioneve, mosruajtjes si duhet të të dhënave apo mostransmetimit të të dhënave tek autoriteti qendror, për shkak se këto operacione kryhen në distancë nga autoriteti qendror.

Megjithatë, autonomia e enteve të decentralizuara gjyqësore është shumë e kufizuar.

3) Variant : " Totally centralized "

Me këtë variant, aplikacionet host-ohen nga autoriteti qendror dhe të dhënat ruhen vetëm në qendër. Entet e decentralizuara gjyqësore lidhen vetëm përmes rrjetit ekzistues me autoritetin qendror për përdorimin e përditshëm të aplikacioneve dhe për aksesimin e të dhënave të veta.

Avantazhi kryesor i këtij varianti është lehtësia e menaxhimit të aplikacioneve dhe të të dhënave.

Disavantazhi kryesor është varësia totale nga performanca e rrjetit TI.

6.1. Rrjeti

Duhet të ekzistojë një rrjet i fuqishëm TI:

- Si brendapërbrenda enteve të decentralizuara të autoriteteve gjyqësore për të garantuar reagim të shpejtë kur përdoren aplikacionet;
- Ashtu edhe midis enteve të decentralizuara dhe autoritetit qendror për transmetimin e të dhënave dhe (në varësi të variantit të zgjedhur) për të aksesuar aplikacionet në përdorim.

Duke pasur parasysh natyrën konfidenciale të të dhënave që transmetohen, rrjetet duhet të jenë të sigurta dhe të dhënat delikate duhet veçanërisht të kriptohen për t'u transmetuar në rrjet.

6.2. Serverët

Serverët mund të host-ohen në nivel qendror/lokal në varësi të variantit të zgjedhur. Në çdo rast, aplikacionet dhe të dhënat duhet të jenë:

- Të disponueshme pa ndërprerje (24/7);
- Të host-ohen në mënyrë të bollshme.

6.3. Klientët (duhet theksuar se të gjithë instrumentet duhet të jenë të përditësuar)

Ka lloje të ndryshme stacionesh pune për përdorimin e aplikacioneve kompjuterike.

a) Klient *thin*

Klient *thin* është një stacion pune me kapacitet të kufizuar memorieje lokale. Ai komunikon me një kompjuter qendror për të përdorur të dhëna ose për të aksesuar të dhëna. Që përdoruesit të mund të punojnë në mënyrë efçente (të mos presin kur përdorin aplikacionet), nevojitet një rrjet i fuqishëm. Stacionet e punës menaxhohen në distancë, kurse menaxhimi i aplikacioneve dhe ruajtja e të dhënave bëhen në nivel qendror.

b) Klient *fat* (PC, laptop)

Klient *fat* është një kompjuter lokal në të cilin mund të përdoren aplikacione dhe të ruhen të dhëna. Menaxhimi i klientëve *fat* kërkon më shumë staf për të njëjtin numër klientësh *thin*. Avantazhi është që edhe kur rrjeti nuk funksionon, përdoruesit mund të vazhdojnë të punojnë në nivel lokal.

c) Të punuarit nga shtëpia

Të punuarit nga shtëpia është në modë edhe në sektorin e drejtësisë. Ai krijon mundësi që problemet sa u përket ambienteve të zyrave të mund të adresohen, për shembull, duke u lejuar njerëzve të punojnë nga shtëpia për një ditë në javë.

Pajisjet e nevojshme kompjuterike mund të ofrohen ose nga autoritetet gjyqësore ose nga vetë përdoruesit sipas parimit BYOD (*Bring Your Own Device* – Silli me vete Pajisjet). Zyra përkatëse TI e autoritetit gjyqësor instalon aplikacionet dhe/ose bën lidhjet e nevojshme për të punuarit nga shtëpia. Përdoruesit iu nënshtrohen disa kufizimeve në përdorim në shumicën e kohës për shkak të sigurisë TI dhe mbrojtjes së të dhënave.

6.4. Pajisjet kompjuterike/prokurimi

Pajisjet dhe programet kompjuterike zakonisht blihen përmes agjencive qendrore dhe shtetërore të prokurimit. Blerjet në bllok garantojnë çmime më të ulëta dhe përputhshmëri më të madhe midis pajisjeve dhe programeve kompjuterike. Duke pasur parasysh shumtësinë e nevojshme në këto raste zakonisht arrihet pragu i thirrjeve për tender sipas rregullave të Organizatës Botërore të Tregtisë. Duke qenë se procedurat janë komplekse, shpesh preferohet që thirrje të tilla për tendera të bëhen nga specialistët.

7. Siguria TI dhe mbrojtja e të dhënave

7.1. Menaxhimi i riskut

Analizimi periodik i riskut është i nevojshëm për të gjitha aplikacionet kompjuterike dhe për mënyrën e administrimit të këtyre aplikacioneve dhe pajisjeve kompjuterike. Këto risqe duhet të vlerësohen nga të paktën dy këndvështrime: probabiliteti i ndodhjes së tyre dhe shkalla e dëmit në rast se ato ndodhin. Masa të posaçme paraprake duhet të merren në lidhje me risqet që kanë më shumë të ngjarë të ndodhin dhe që do të shkaktonin dëmet më të mëdha.

Risqet që duhet të vlerësohen përfshijnë:

- Sulmet ndaj sistemeve TI (viruset, kuajt trojanë, etj.);
- Sulmet e hakerave në serverat ueb;
- Sulmet e hakerave ndaj sistemeve të brendshme;
- Vjedhjen e të dhënave të email-eve (*SPAM, phishing*);
- Mungesën e individëve kyç për ecurinë e sistemeve TI;
- Humbjen e të dhënave për shkak të teknikave/TI;
- Humbjen e të dhënave për shkak të përdorimit jorregullor nga individët;
- Humbjen e të dhënave për shkak të ndërprerjes së energjisë elektrike;
- Zjarret në qendrat e serverëve apo të ruajtjes së të dhënave;
- Dëmtimeve nga uji (përmytjet) në qendrat kompjuterike ose të ruajtjes së të dhënave;
- Vjedhjeve të të dhënave (për shembull, nga punonjësit).

7.2. Mbrojtja e të dhënave

Përveç asaj që është përmendur në pikën 5.7 më sipër, duhet të miratohen rregulla të qarta sa iu përket të drejtave të aksesit në dokumentacion, si për përdoruesit në sistemin e drejtësisë, ashtu edhe për palët jashtë tij.

Marrja e vendimeve mes anonimizimit apo mosidentifikimit (për arsye të mbrojtjes së të dhënave personale) të dokumenteve që i vihen në dispozicion publikut dhe parimit të drejtësisë së hapur është e nevojshme për çdo lloj dokumenti dhe, në fakt, për çdo dokument. Për shembull, vendimi që urdhëron mbylljen e një klinike mjekësore është i dobishëm për publikun vetëm nëse bëhet i njohur emri i kësaj klinike. Në këtë shembull, interesi publik i pacientëve të mundshëm të kësaj klinike e tejkalon interesin e klinikës për mospublikimin e emrit të saj.

8. Shërbimet TI

8.1. Disponueshmëria: Parimet (për programet kompjuterike dhe aplikacionet)

Me qëllim përcaktimin e shërbimeve që duhet të ofrohen nga qendra(t) kompjuterike që host-ojnë aplikacionet e sistemit të drejtësisë, nevojitet të përkrahjet disponueshmëria për çdo aplikacion ose kategori aplikacionesh.

Nr.	Aplikacionet kompjuterike	Disponueshmëria që nevojitet
1	Office suite, E-Mail	07.00 – 19.00 por normalisht 24 orë /24 Kapacitet i bollshëm Ri-instalim brenda një apo dy orësh (kjo duhet përcaktuar) në rast defektesh madhore, ri-instalim brenda 5 ditësh (duhet përcaktuar) javësh
2	Sistemi i menaxhimit të çështjeve	
3	Interneti	
3	Databaza e legjislacionit dhe jurisprudencës	
4	Aplikacione strategjike specifike (financë, Brime Njerëzore, etj..)	
5	Aplikacione të tjera strategjike	
6	Aplikacione jostrategjike	07.00 – 19.00, nuk kanë nevojë për kapacitet aq të madh sa ato strategjike, ri-instalim brenda 48 orësh në rast problemesh madhore brenda 15 ditësh (mbetet për t'u përcaktuar)

8.2. Ndërprerjet

a) Ndërprerjet e planifikuara

Nëse është e mundur, ndërprerjet e planifikuara duhet të njoftohen x (mbetet për tu përcaktuar) ditë përpara dhe puna duhet të realizohet në orare të caktuara në ditë të caktuara (për shembull, të enjten në mbrëmje nga ora 19:00 deri në 21:00). Përjashtimet (ndërprerjet në oraret e tjera) duhet të njoftohen, nëse është e mundur, të paktën x javë përpara.

b) Ndërprerjet e paplanifikuara

Në këtë pjesë të strategjisë TI duhet të përcaktohen:

- Oraret gjatë të cilave të paktën një inxhinier (inxhinier TI) duhet të jetë i pranishëm në qendrën kompjuterike (ky orar duhet të jetë i njëjtë me orarin e garantuar të disponueshmërisë së aplikacioneve TI, 07:00 me 19:00 në tabelën më sipër);
- Nëse duhet të merren masa për një shërbim rezervë gjatë orareve kur qendra kompjuterike nuk ka personel (19:00 – 07:00 në shembullin tonë);
- Nëse inxhinierët (inxhinierët TI) duhet të kenë akses në distancë në servera që të kenë mundësi të marrin masa në raste urgjence apo të rregullojnë defektet nga shtëpia.

8.3. Burimet njerëzore TI

Në varësi të arkitekturës TI që do të zgjidhet, stafi TI përgjegjës për mirëmbajtjen, zhvillimin dhe përdorimin e aplikacioneve dhe infrastrukturës TI në sistemin e drejtësisë do të përbehet nga punonjës të brendshëm (në nivel qendror dhe mundësisht dhe disa punonjës në nivel lokal) ose punonjës të jashtëm:

a) brendapërbrenda sistemit të drejtësisë

Në rastin e aplikacioneve strategjike, mund të rekomandohet që punonjësit përkatës TI të jenë nëpunës shtetërorë për të garantuar disponueshmëri maksimale në rast defektesh apo për t'iu përgjigjur më mirë nevojave të përdoruesve në lidhje më përmirësime të mundshme të këtyre aplikacioneve.

b) Jashtë sistemit të drejtësisë (të kontraktuar)

Si rregull, kontraktimi nuk përbën ndonjë problem të konsiderueshëm për aplikacionet jostrategjike.

c) Mbështetja për përdoruesit, trajnimet dhe superuser-ët

Mbështetja për përdoruesin (*helpdesk*) është e rëndësishme, sidomos kur përdoruesve iu ofrohen aplikacione të reja. Aftësitë e individëve në këto raste (*first-line helpdesk*) përcaktojnë nëse ata janë thjesht në gjendje të mbajnë shënim kërkesat dhe ankesat e përdoruesve dhe t'ua kalojnë ato më pas inxhinierëve TI apo nëse mund t'u përgjigjen vetë pyetjeve në lidhje më përdorimin e aplikacioneve.

Kur po të njëjtët individë japin kurse trajnimi mbi këto aplikacione, testojini ata dhe hartoni një udhëzues për përdoruesit, ku ata mund t'u përgjigjen shumicës së pyetjeve që bëjnë përdoruesit pa iu referuar specialistëve TI.

Në rastin e variantit të arkitekturës së centralizuar, ndonjëherë rekomandohet që të ketë superuser-a brenda enteve gjyqësore të decentralizuara që mund të veprojnë si korrespondentë lokalë për përdoruesit dhe për punën e instalimit dhe mirëmbajtjes së pajisjeve.

9. Menaxhimi i projektit

9.1. Metodologjia e menaxhimit të projektit: si integrohen nevojat, si bëhet më vonë planifikimi i pritshmërive dhe përcaktimi i prioriteteve në projekt

Strategjia TI duhet të përmbajë informacion rreth metodologjive të projekteve që do të përdoren për krijimin apo blerjen e aplikacioneve të reja TI apo për bërjen e përmirësimeve. Një aspekt kyç është garantimi i marrjes parasysh të nevojave të përdoruesve dhe përfshirja e tyre si duhet në rezultatet e projekteve. Metoda mund të jetë konvencionale: përcaktimi i objektivave, më pas planifikimi i përgjithshëm dhe i hollësishëm i pasuar nga prodhimi dhe testimi dhe, në fund, zbatimi i aplikimit, duke përfshirë edhe punën për garantimin e tij. Metoda mund të jetë edhe me disa faza: përcaktimi i nevojave të përdoruesve, prodhimi i një versioni fillestar me karakteristikat bazë, vënia në përdorim e versionit fillestar dhe mbledhja e vlerësimeve nga përdoruesit sa i përket reagimit të këtij versioni dhe dëshirave të tjera që mund të kenë përdoruesit, pasuar nga një fazë tjetër prodhimi më pas në varësi edhe të planifikimit të avancuar dhe vënia në përdorim e këtij versioni të dytë. Numri i ndryshimeve që mund të bëhen duhet të përcaktohet më përpara dhe duhet gjithashtu të caktohen burimet që do të nevojiten për zhvillimin e projektit.

9.2. Organizimi i përgjithshëm i menaxhimit të projektit

Në strategjinë TI duhet të përcaktohet edhe mënyra se si do të zhvillohet projekti. Në të duhet të përcaktohen veçanërisht sa më poshtë:

- Autoriteti politik përgjegjës për miratimin e projektit dhe për ofrimin në të njëjtën kohë të fondeve të nevojshme;
- Organi strategjik i drejtimit të projektit përgjegjës për shpërndarjen e fondeve të dhëna dhe për miratimin e objektivave kryesore të projektit;
- Organi mbikqyrës përgjegjës për verifikimin e ndjekjes së procedurave të duhura si dhe të përdorimit të fondeve për qëllimet e miratuara;
- Drejtuesit e projektit (në nivel operacional);
- Anëtarët e ekipeve të projektit (inxhinierët TI dhe përdoruesit).

9.3. Procedura për identifikimin e nevojave

Shpesh nevojitet që të caktohen më përpara kanalet dhe organet të cilave përdoruesit mund t'ua drejtohen për paraqitjen e çdo kërkesë apo ankese.

Për shembull, në entet e decentralizuara mund të ketë një superuser, i cili ia kalon më pas pikat e ngritura organit qendror për të vendosur se çfarë hapash do të ndërmerren. Ky informacion i dërgohet më pas superuser-it, i cili informon përdoruesin e interesuar.

9.4. Kriteret për përcaktimin e prioriteteve mes nevojave dhe projekteve

Numri i projekteve apo i kërkesave është shpesh më i madh se kapacitetet e ekipeve për realizimin e tyre apo burimet financiare ekzistuese. Në këtë rast duhet të përcaktohen qysh më parë kriteret për vendosjen e prioriteteve mes projekteve.

Kriteret më të përhapura në sistemin e drejtësisë janë:

- Numri i përdoruesve të interesuar;
- Numri i përafërt i përdorimit për ditë dhe për përdorues;
- Përfitimi sa i përket efikasitetit në mbylljen e çështjeve në gjykim;
- Përfitimi nga pikëpamja e cilësisë sa i përket mbylljes së çështjeve në gjykim;
- Ndikimi i jashtëm (imazhi/besimi) në rast të realizimit të një projekti (për shembull, baza e të dhënave të jurisprudencës);
- Risku teknologjik që përmban vetë projekti;
- Kostoja e parashikuar;
- Etj.

9.5. Kategoritë e projekteve dhe kompetencave

Kërkesat e bëra nga përdoruesit nuk kërkojnë që të gjitha të njëjtin investim sa i përket ditëve të punës dhe shumave të parave.

Kështu, mund të rekomandohet që të ketë procedura të ndryshme në varësi të ngarkesës së punës apo kostos së parashikuar për një projekt apo kërkesë të rëndësishme:

- a) Projektet e vogla
 - Numri i ditëve / shuma: (për t'u përcaktuar) për shembull, 10 ditë / 10 000 euro;
 - Kompetenca / drejtuesi: inxhinieri TI përgjegjës për aplikacionin relevant në qendrën kryesore TI të sektorit të drejtësisë.
- b) Projekte të mesme
 - Numri i ditëve / shuma: (për t'u përcaktuar) për shembull, 50 ditë / 50 000 euro;
 - Kompetenca / drejtuesi: shefi i qendrës kryesore TI të sektorit të drejtësisë.
- c) Projektet e mëdha
 - Numri i ditëve / shuma: (për t'u përcaktuar) për shembull, mbi 50 ditë / më shumë se 50 000 euro;
 - Kompetenca: komisioni (në nivel operacional) përgjegjës për mbikëqyrjen e projekteve TI në sektorin e drejtësisë.

10. Zbatimi i strategjisë

Për prodhimin e një strategjie TI mund të ndiqen hapat e mëposhtëm sipas kësaj radhe:

- a) Organi përgjegjës për hartimin e strategjisë TI diskuton pikat e ngritura në këtë dokument dhe zgjedh mes opsioneve të propozuara.
- b) Më pas versioni fillestar i paraqitet autoritetit përkatës për miratim.
- c) Strategjia qarkullohet dhe hartohen, miratohen dhe zbatohen këto dokumente:
 - masat organizative për mbikëqyrjen e projekteve në sektorin e drejtësisë;
 - procesi i marrjes në konsideratë të kërkesave të përdoruesve;
 - plani i komunikimit TI;
 - etj.